

Hälsosam förskola

Handlingsplan för förskolor i Trosa kommun

Antagen av:	Humanistiska nämnden 2015-10-06, § 79. Dnr HN 2015/38
Dokumentkategori:	Styrdokument
Dokumenttyp:	Handlingsplan

Kommunkontoret
Ekologienheten
Elin van Dooren
Kommunekolog
0156-520 24
elin.vandooren@trosa.se

Hälsosam förskola
Datum
2015-10-06
Diarienummer
HN 2015/38

Innehållsförteckning

Inledning	2
Varför är barn extra känsliga?	2
Bakgrund	2
Ansvar och tidsplanering.....	3
Uppföljning.....	4
Åtgärder för hälsosamma förskolor	5
1. Rensa bort och fasa ut.....	5
2. Upphandling och inköp	7
3. Mat och tillagning	9
4. Rutiner för städning och hygien	10
5. Byggnad och utomhusmiljö	11
6. Utbildning och kompetensutveckling	13
Generella råd vid inköp	15
Kort om kemikalier	16
Märkning av plast	17
Bilaga 1, Checklista hälsosam förskola	19

Inledning

Varje dag stöter vi på tusentals olika ämnen i vardagen. Kemikalier finns praktiskt taget i allting som omger oss – möbler, kläder, mat, hygienprodukter och elektronik. Även om produkterna var för sig är godkända enligt svensk lagstiftning så kan miljön och vår hälsa påverkas negativt av för stora doser eller av så kallad cocktaileffekt. Cocktaileffekt betyder att ämnen som inte var för sig är skadliga i små doser kan få en annan eller kraftigare effekt om de blandas. Hur olika ämnen interagerar vet man fortfarande väldigt lite om.

Eftersom barn växer och utvecklas är de särskilt känsliga för påverkan av kemikalier. Därför arbetar Trosa kommun enligt konceptet Hälsosam förskola. Det startade 2013 som ett samarbete med Naturskyddsföreningen inom deras projekt Operation Giftfri Förskola. Samtliga förskolor i kommunen har inventerats in- och utvändigt. Nu pågår arbetet med att byta ut det som behövs och att se över interna riktlinjer och upphandlingar. Den här handlingsplanen syftar till att ge en vägledning i det arbetet och ska kunna användas som ett praktiskt underlag för berörd personal.

Hälsosam förskola i Trosa kommun handlar om att bygga miljövänligt och hälsosamt, köpa in bra produkter, byta ut det som behövs och att ha kunnig och engagerad förskolepersonal.

Handlingsplanen är framtagen med bred förankring i kommunen. En projektgrupp bestående av ordförande i HUM, ordförande i TSN, ordförande i ekoutskottet, samtliga förskolerektorer samt kommunekologen har drivit arbetet. Planen bygger på faktaunderlag från bl.a. Kemikalieinspektionen, Konkurrensverket, Livsmedelsverket, Upphandlingsmyndigheten och IVL Svenska miljöinstitutet.

Varför är barn extra känsliga?

Små barn utforskar sin omgivning genom att smaka och suga på saker. Det är därför större risk att de får i sig skadliga ämnen än vuxna. Barn och unga är dessutom mer känsliga för kemikalier än vuxna eftersom deras kroppar ännu inte är färdigutvecklade, t.ex. är hjärnan, hormonsystemet och immunsystemet fortfarande under utveckling och kan ta skada av hormonstörande ämnen. När barn utsätts för samma mängd av ett ämne som en vuxen person får de också i sig mer i förhållande till sin vikt. Det är därför extra viktigt att skydda barn mot kemiska ämnen och produkter som kan vara skadliga.

Bakgrund

Under 2013 inventerades samtliga av kommunens förskolor som en del i Naturskyddsföreningens projekt Operation Giftfri förskola. Totalt inventerades 129 förskolor runt om i landet och resulterade i en kartläggning av hur det ser ut i landets förskolor. Det är stor variation mellan förskolorna i landet och Trosa ligger relativt bra till tack vare att man tidigt gjort medvetna val som t.ex. att välja

linoleummattor istället för plastmattor. När förskolan Skärgården byggdes 2014 ställdes från början särskilda krav på hälsosamma och miljövänliga byggmaterial. Det visade sig i många fall vara samma produkter som redan tidigare valts i äldre förskolor. Men liksom på många andra förskolor har man i Trosa tagit emot begagnade produkter eller köpt in sådant som nu i efterhand visat sig vara mindre bra. Det är givetvis ingen som med avsikt har köpt in något skadligt till en förskola, utan problemet är att vissa produkter som används i vardagen på senare tid har visat sig innehålla skadliga ämnen. Det innebär att det här är ett problem som inte bara finns i förskolan utan överallt. Men eftersom barnen vistas en stor del av sin tid på förskolan är det viktigt att ta tag i problemet där och på så vis också bidra till att öka medvetenheten om miljögifter i vardagen.

Ansvar och tidsplanering

Åtgärderna i handlingsplanen gäller för alla kommunala förskolor och det rekommenderas att även fristående förskolor i kommunen följer planen. Arbetet med hälsosam förskola berör flera av kommunens verksamheter och det krävs samverkan för att skapa en så bra förskolemiljö som möjligt. Många av åtgärderna utförs av förskolechef och personal på förskolorna. Städ- och måltidspersonal har givetvis också ett stort ansvar. För ny- och ombyggnation ansvarar tekniska enheten. Det finns också stödfunktioner som upphandlingsansvarig, kommunekolog och renhållningsansvarig.

En del åtgärder är enkla att utföra och innebär ingen större kostnad, det handlar mer om att förändra rutiner, öka medvetenheten och göra mer genomtänkta inköp framöver. Andra åtgärder kan komma att innebära en del kostnader och respektive verksamhet ansvarar för att i ordinarie budgetprocess peka ut vilka behov och möjligheter som finns.

Det är viktigt att poängtera att det här är ett långsiktigt arbete. Det är inte meningen att alla produkter som kan innehålla skadliga ämnen ska bytas ut på en gång. Istället byts de mest prioriterade produkterna ut på en gång medan andra fasas ut på sikt. Allra viktigast är att rätt produkter köps in framöver och att nya förskolor byggs och inreds på rätt sätt från början. Utifrån rådande kunskap och de olika alternativ som finns ska alltid det bästa alternativet väljas.

Förutom att förskolorna ska vara en hälsosam miljö ska de givetvis också vara funktionella för både barn och personal. Det gör att intressekonflikter ibland kan uppstå t.ex. vad gäller materialval. Men med genomtänkta medvetna val där olika aspekter vägs in brukar det kunna lösas till det bästa.

Uppföljning

Arbetet med hälsosam förskola ska integreras i ordinarie verksamhet. De verksamheter som är åtgärdsansvariga följer upp sitt ansvarsområde inom sitt miljöledningsarbete och redovisas lämpligen i årsredovisningen under rubriken Hållbar utveckling. Humanistiska nämnden ansvarar för att hela handlingsplanen ses över minst vart femte år och vid behov revideras.

Åtgärder för hälsosamma förskolor

1. Rensa bort och fasa ut

Det är viktigt att börja med att se över vad som idag finns på förskolan och rensa bort sådant som barnen inte bör ha i sin omgivning och som är olämpligt att leka med. Alla förskolor i Trosa inventerades 2013 inom Naturskyddsföreningens projekt Giftfri förskola och arbetet med att rensa ut olämpliga leksaker och produkter startade redan då. Vissa saker är viktigt att ta bort på en gång, medan andra fاسas ut på sikt. Inom området rensa bort och fasa ut ska följande göras:

Rensa bort gammal elektronik

Elektronik innehåller potentiellt skadliga ämnen och ska inte användas som leksaker. Plasthölje och kretskort i elektroniska apparater innehåller ofta bromerade flamskyddsmedel, i lödpunkter kan det finnas bly och elkablar innehåller ofta ftalater. All gammal elektronik som barnen leker med ska därför rensas bort. Det kan t.ex. handla om avlagda mobiltelefoner, tangentbord mm som hade lämnats in till förskolan. Gammal elektronik tas inte längre emot av förskolorna.

Ansvarig: Ytterst ansvarig är förskolechef, genomförare är förskolepersonal.
Tidsplan: Rensa bort direkt.

Rensa bland plastleksaker

Plast är ett starkt och tåligt material, men inte alltid det bästa för barnen. Det finns många olika sorters plaster som innehåller olika ämnen och utgör olika stor risk. Olämpliga plastprodukter ska därför rensas bort för att minimera risken att barnen utsätts för skadliga ämnen.

Kemikaliekraven på leksaker har skärpts under åren, därför är nya plastleksaker i regel bättre än gamla. Mjuka plastleksaker av PVC eller annan plastsort som är äldre än 2007 innehåller sannolikt ftalater som är förbjudna inom EU idag och de kan även innehålla bly. I Europa ställs kemikaliekrav vid leksakstillverkning, men så är inte fallet i många andra länder trots att produkterna säljs i Europa. Klibbiga och hala leksaker kan indikera ftalater som läcker ut och starkt luktande plastleksaker kan innehålla allergiframkallande ämnen.

Följande plastleksaker rensas bort:

- Plastleksaker som känns klibbiga eller hala (rensa bort direkt)
- Plastleksaker som luktar (rensa bort direkt)
- Gamla mjuka plastleksaker (fasa ut på sikt)
- Plastleksaker som är tillverkade utanför Europa (rensa bort uppenbart dåliga leksaker direkt, fasa ut andra på sikt)

Ansvarig: Ytterst ansvarig är förskolechef, genomförare är förskolepersonal.
Tidsplan: Rensa bort uppenbart dåliga leksaker direkt, fasa ut andra på sikt.

Se över modellera och lekmassa

Modellera och lekmassor består ofta av plastmaterial med varierande mängd tillsatser. Leklorer som innehåller PVC eller andra plastmaterial fasas ut. Istället används växtbaserade leror eller egengjord trolldag.

Ansvarig: Ytterst ansvarig är förskolechef, genomförare är förskolepersonal.
Tidsplan: Fasas ut på sikt.

Rensa bland utklädningskläder och andra icke-leksaker

Det är bra att återanvända material för att inte hela tiden behöva köpa nytt, men det finns mer eller mindre bra saker att leka med. Särskilt saker som inte är ämnade som leksaker ska man vara försiktig med. Utklädningskläder med detaljer i metall kan t.ex. innehålla bly, kadmium och nickel. Väskor och bälten i konstskinn innehåller ofta PVC-plast med ftalater och ibland bly. Billiga smycken eller bijouterier som känns tunga kan innehålla allergiframkallande nickel och stora mängder hälsoskadligt bly och kadmium.

Ansvarig: Ytterst ansvarig är förskolechef, genomförare är förskolepersonal.
Tidsplan: Rensa bort direkt.

Fasa ut gamla möbler, madrasser, kuddar och överdrag

Möbler är en ganska stor investering som ska hålla länge. Därför är det viktigt att köpa bra möbler när nya ska köpas in och att mindre bra möbler på sikt fasas ut.

Gamla sov madrasser, soffor och lekkuddar av skumgummi innehåller sannolikt bromerade flamskyddsmedel. Vissa sorters bromerade flamskyddsmedel har förbjudits, därför är nya möbler och kuddar i regel bättre än gamla. Äldre sov madrasser, soffor och kuddar kan även innehålla andra ämnen som inte är hälsosamma, till exempel bly. Madrassöverdrag är oftast i PVC-plast och är de gamla kan de även innehålla ftalater som är förbjudna idag. När nya överdrag köps in väljs sådana som är fria från PVC och ftalater.

Följande rensas bort:

- Gamla plastöverdrag (fasa ut direkt)
- Nyare plastöverdrag som innehåller PVC och ftalater (fasa ut på sikt)
- Gamla soffor från 70- 80-talet (fasa ut på sikt)
- Gamla skumgummikuddar från 80- och 90-talet (fasa ut på sikt)
- Gamla sov madrasser (fasa ut på sikt)

Ansvarig: Ytterst ansvarig är förskolechef, genomförare är förskolepersonal.
Tidsplan: Rensa bort gamla plastöverdrag direkt, fasa ut det andra produkterna på sikt.

Fasa ut kemikalier

Se över vilka kemikalier som egentligen behövs på förskolan och rensa bort de som är onödiga. Ju färre kemikalier som används desto bättre. De kemikalier som behövs ska förvaras på en plats som barnen inte kommer åt och vara dokumenterade i en kemikalieförteckning. Säkerhetsdatablad ska finnas tillgängliga.

Ansvarig: Förskolechef och städpersonal.

Tidsplan: Rensning och förvaring ses över omgående.

Se över förvaringen

Det är generellt bra att hålla nere antalet plastprodukter på förskolan. Andra material än plast eller PVC-fri plast är bättre alternativ.

Ansvarig: Ytterst ansvarig är förskolechef, genomförare är förskole-, städ- och kökspersonal.

Tidsplan: Fasa ut och köp in bättre på sikt.

Sortera avfallet rätt

Alla kommunens verksamheter ska källsortera sitt avfall. Genom att material återvinns minskar spridningen av miljö- och hälsofarliga ämnen och naturresurser och energi sparas. Verksamheterna är alltid välkomna att kontakta tekniska kontoret för frågor och information om källsortering och avfallshantering.

Ansvarig: Ytterst ansvarig är förskolechef, genomförare är förskole-, städ- och kökspersonal.

Tidsplan: Löpande.

2. Upphandling och inköp

Konkurrensverket har på uppdrag av regeringen tagit fram kravpaketet *Giftfri förskola* som ska hjälpa kommuner att ställa krav för minskad förekomst av miljö- och hälsofarliga kemikalier vid upphandlingar till förskolor. Kravpaketet finns tillgängligt på Upphandlingsmyndighetens hemsida.

När man köper nytt till förskolan är det viktigt att köpa rätt produkter för att minska risken att nya miljögifter förs in i förskolorna. Den som köper in produkter till förskolan har ett ansvar att välja det bästa ur sortimentet. Men det ställer dock krav på att det finns bra produkter att välja från ur det upphandlade sortimentet. Inom området upphandling och inköp ska därför följande göras:

Krav på miljövänliga och hälsosamma produkter vid upphandling

Enligt kommunens Upphandlings- och inköspolicy ska miljöhänsyn tas vid samtliga inköp och upphandlingar. Det är särskilt viktigt att rätt krav ställs för produkter som används inom förskolan. Upphandlingsmyndighetens kravpaket *Giftfri förskola* bör alltid användas. Det omfattar krav på leksaker och hobbymaterial, köks- och serveringsutrustning, möbler samt textil och läder. För övriga produkter bör särskilt

fokus läggas på miljömärkta produkter. Vid ny- och ombyggnation ställs krav på material utifrån BASTA, Sunda Hus eller andra likvärdiga bedömningar för hälsosamma material.

Ansvarig: Upphandlingsansvarig och förskolechef.

Tidsplan: Vid varje upphandling.

Använda inköpsvägledning

Konkurrensverket ska under 2015 ta fram en särskild inköpsguide riktad till förskolepersonal som gör inköp. Så snart den finns tillgänglig bör den användas. Fram till dess används den inköpsvägledning som Sundbybergs kommun tagit fram.

Ansvarig: Förskolechefer ansvarar för att guiden sprids och används.

Tidsplan: Inköpsvägledningen börjar användas omgående.

Sammanställa produktlista över miljövänliga produkter

För att sprida goda erfarenheter och underlätta bra produktval inom befintliga avtal sammanställer förskolorna en gemensam lista över sådana produkter man vet är miljö- och hälsomässigt bra alternativ.

Ansvarig: Förskolechefer.

Tidsplan: Påbörjas omgående och uppdateras kontinuerligt.

Använda upphandlingskalendern

I upphandlingskalendern finns de avtal kommunen har upphandlat. Eftersom miljökrav ställs vid upphandling ska bra produkter finnas att välja utifrån. Bästa möjliga produkt ur sortimentet väljs. Saknas något ska den som är upphandlingsansvarig meddelas.

Ansvarig: Förskolechef.

Tidsplan: Kontinuerligt vid inköp.

Köp in miljömärkta och allergivänliga hygienprodukter.

Risken för allergi minskar genom att miljömärkta och oparfymerade hygienprodukter, som till exempel handtvål och fuktkräm, används produkter som rekommenderas av astma- och allergiförbundet är allergitestade.

Ansvarig: Förskolechef och städpersonal.

Tidsplan: Löpande, köp alltid in bästa möjliga produkt ur sortimentet.

3. Mat och tillagning

Eftersom det vi äter tas upp direkt i kroppen är det mycket viktigt att försöka begränsa intaget av skadliga ämnen genom maten. Ekologisk mat innehåller generellt sett mindre rester av bekämpningsmedel och kemikalier än konventionellt producerad mat. Dessutom används färre kemikalier vid produktionen, vilket minskar spridningen av miljöfarliga ämnen i miljön. Kommunen tog 2012 fram måltidspolicyn Hållbara måltider i Trosa kommun med fokus på miljö, hälsa och välbefinnande.

Inom området mat och tillagning ska följande göras:

Servera mer ekologisk mat

Ett långsiktigt mål för kommunen är att 60 % av all mat som serveras i kommunens verksamheter ska vara ekologisk eller närproducerad. I förskolorna har man satsat särskilt på ekologiskt och idag serveras till största del ekologisk mat i förskolorna.

Ansvarig: Kostenheten samt förskolechefer.

Tidsplan: Arbetet pågår kontinuerligt.

Undvika konservburkar

Beläggningen på insidan av konservburkar innehåller ofta Bisfenol A, BPA som bland annat är hormonstörande. Andelen mat från konservburkar ska därför minskas. I vissa fall finns idag produkterna enbart i konservburkar, men i de fall alternativ finns ska dessa väljas.

Ansvarig: Kostenheten.

Tidsplan: Arbetet pågår kontinuerligt.

Kallt vatten till dryck och matlagning

Varmvatten räknas inte som ett livsmedel och kontrolleras därför inte på samma sätt som kallvatten. Det finns därför en möjlighet att varmvatten innehåller bakterier och kemikalier som t.ex. koppar. Använd därför endast kallt vatten som dryck och till matlagning.

Ansvarig: Förskolepersonal och kostenheten.

Tidsplan: Omgående.

Undvika plast och teflon vid tillagning och servering

Plast som upphettas eller kommer i kontakt med varm mat släpper ifrån sig kemiska föreningar som kan vara skadliga för hälsan. Plastredskap och plasttillbehör vid matlagning, servering och förvaring av mat ska därför undvikas. Ett bra alternativ till plast är porslin eller härdat glas, som är både miljövänligt och hållbart.

Följande rensas bort:

- Teflonpannor

- Plasttallrikar, plastmuggar och plastbestick
- Plasttillbringare och plastskålar för matförvaring

Ansvarig: Kostenheten och förskolechef, genomförare är personalen.

Tidsplan: Fasas ut på sikt.

4. Rutiner för städning och hygien

Vissa kemikalier kan släppa från produkter och sedan samlas i damm. God hygien och städrutiner är därför viktigt inte bara för att minska smittspridning utan även för att minska intaget av skadliga ämnen. Städning är därför en viktig del i arbetet med hälsosamma förskolor. Inom området städning och hygien ska följande göras:

Använda miljömärkta städ- och tvättprodukter

Enbart miljömärkta och parfymfria städprodukter och tvättmedel används. Av miljö- och hälsoskäl används inte sköljmedel på förskolorna.

Ansvarig: Förskolechef samt städpersonal.

Tidsplan: Löpande.

Tvätta händerna ofta

Det är viktigt att barnen på förskolorna tvättar händerna ofta för att minimera risken att de får i sig potentiellt skadliga ämnen. Efter utgång, toalettbesök och innan måltider är det särskilt viktigt.

Ansvarig: Ytterst ansvarig är förskolechef, genomförare är förskolepersonal.

Tidsplan: Omgående och kontinuerligt.

Tydliggöra rutiner för städning

En tydlig ansvarsfördelning mellan vad städpersonal och förskolepersonal ska göra, underlättar och säkerställer att inget faller mellan stolarna och allt städas på ett tillfredsställande sätt.

Ansvarig: Förskolechef.

Tidsplan: Omgående.

Tvätta textilier

Nya textilier kan innehålla rester av kemikalier från tillverkningen, men mycket av det försvinner vid tvätt. Därför ska alla nya textilier tvättas innan användning, även kuddar och mjukdjur. Det är också viktigt att alla textilier tvättas regelbundet för att minska risken att de ansamlar damm som kan binda potentiellt skadliga ämnen.

Ansvarig: Ytterst ansvarig är förskolechef, genomförare är förskolepersonal.

Tidsplan: Regelbundet.

5. Byggnad och utomhusmiljö

När nya förskolor byggs eller äldre förskolor renoveras eller byggs till är det viktigt att hälsosamma och miljövänliga material väljs från början. Många potentiellt skadliga ämnen saknar fortfarande gränsvärden och det råder också osäkerhet kring hur vi påverkas av den mängd kemikalier vi utsätts för i vardagen. Det är dock möjligt att i upphandling ställa högre krav på materialet än lagen kräver. Inom byggnad och utomhusmiljö ska följande göras:

Välj rätt material vid nybyggnation

Vid byggnation av ny förskola ställs krav på material utifrån BASTA, Sunda Hus eller andra likvärdiga bedömningar för hälsosamma material.

Ansvarig: Tekniska kontoret.

Tidsplan: Löpande.

Välj rätt material vid ombyggnad

Vid ombyggnation och renovering av förskolor ställs krav på material utifrån BASTA, Sunda Hus eller andra likvärdiga bedömningar för hälsosamma material.

Ansvarig: Tekniska kontoret.

Tidsplan: Löpande.

Bygga städvänligt

Vid ny- och ombyggnation planeras för god städbarhet i lokalerna. Svåråtkomliga utrymmen, som t.ex. lister och exponerade vattenledningar, ventilationsrör etc. i taket undviks för att göra förskolan lätt att hålla ren. Golvvärme gör att mattor i högre grad kan undvikas, vilket underlättar vid städning.

Ansvarig: Tekniska kontoret.

Tidsplan: Löpande.

Inreda städvänligt

Vid val av inredning planeras för god städbarhet i lokalerna. Leksaker förvaras i lådor då de inte används och onödiga textilier och mattor undviks. Utformning på möbler, lampor etc. har stor påvekan på städbarheten. Undvik nerhängande taklampor, helt plana ytor och kupade former.

Ansvarig: Förskolechef.

Tidsplan: Löpande.

Kvicksilverfri belysning

Lågenergilampor och lysrör som innehåller kvicksilver byts ut mot LED-belysning. Kvicksilver är både hälso- och miljöfarligt och måste tas om hand som miljöfarligt avfall.

Ansvarig: Förskolechef.

Tidsplan: Löpande.

Tillse god ventilation

Ett väl fungerande ventilationssystem är viktigt för att byta ut luften regelbundet och på så vis se till att potentiellt skadliga partiklar förs bort. Det är också viktigt att ventilationen är rätt anpassad till antalet personer som ska vistas i lokalen.

Ansvarig: Tekniska kontoret ansvarar för ventilationskontroll. Förskolechefer ansvarar för att antal personer/rum inte överskrids samt meddelar tekniska kontoret eventuella justeringsbehov.

Tidsplan: Ventilationen kontrolleras kontinuerligt.

Skapa stimulerande och hälsosamma förskolegårdar

Rekreation, fysisk aktivitet och utevistelse är grundförutsättningar för en god hälsa. Det är därför viktigt att förskolegårdarna är välplanerade och att hälsosamma material väljs. Utgå från BASTA-registret, Sunda Hus eller liknande bedömningsunderlag.

Att tänka på:

- Som fallskydd är sand bättre än gummiastfalt (som bl.a. kan innehålla gamla bildäck).
- Däckgungor bör bytas ut när andra likvärdiga alternativ finns (nya däck innehåller låga halter PAH:er, men fortfarande ftalater och fenoler)
- Tryckimpregnerat trä undviks där andra alternativ, t.ex. lärk, är möjligt att använda.
- Solskydd ska alltid finnas på förskolegårdar och vara placerade där barnen vistas mest, t.ex. över sandlådor.

Ansvarig: Tekniska kontoret. För solskydd ansvarar tekniska kontoret vid ny- och ombyggnation och på befintliga gårdar ansvarar förskolechefer.

Tidsplan: Löpande.

Rökfria gårdar

Rökning är ett stort folkhälsoproblem och passiv rökning är särskilt skadligt för små barn. Alla förskolor och förskolegårdar är helt rökfria.

Ansvarig: Förskolechef.

Tidsplan: Löpande.

6. Utbildning och kompetensutveckling

Utbildning och kompetensutveckling är viktigt för ett långsiktigt arbete med hälsosamma förskolor, det gäller både anställda och förtroendevalda. Det sker mycket forskning om kemikalier och vilka risker de medför. Gränsvärden för kemikalier kan komma att ändras och andra förbjudas helt. Dessutom kommer ständigt nya kemikalier ut på marknaden. Inom området utbildning och kompetensutveckling görs följande:

Sprida kunskap om handlingsplanen till nya förskolechefer

Det är viktigt att nya förskolechefer i Trosa kommun omgående får ta del av handlingsplanen. Skolchefen är ytterst ansvarig för att så sker, men det är också viktigt att förskolecheferna känner ett gemensamt ansvar för planen och sprider kunskap och engagemang vidare till nya förskolechefer.

Ansvarig: Skolchef.

Tidsplan: Löpande.

Sprida kunskap om handlingsplanen till berörd personal

Det är viktigt att handlingsplanen sprids i berörda verksamheter. Respektive chef för enhet som är ansvarig för åtgärder i den här handlingsplan ansvarar för att informationen sprids till personalen.

Ansvarig: Ansvarig chef för respektive åtgärdsområde.

Tidsplan: Löpande.

Öka kunskapen om kemikalier och miljögifter i förskolan

Under 2014 genomfördes en föreläsning för samtlig förskolepersonal om kemikalier och miljögifter i samhället med fokus på förskolemiljön. Beroende på personalomsättning och utveckling inom området bör utbildning för förskolepersonal upprepas cirka vartannat till vart tredje år.

Ansvarig: Förskolechef ansvarar för att signalera behov av utbildning.

Ekologienheten ansvarar för planering och genomförande.

Tidsplan: Löpande.

Ökad kunskap om ekologisk och hälsosam mat

Fortsatt kompetensutveckling för måltidspersonal i frågor kring ekologisk och hälsosam mat samt om hur tillagning ska ske på bästa sätt.

Ansvarig: Kostchef/förskolechef.

Tidsplan: Löpande.

Kontinuerlig uppdatering kring gällande avtal

Det är viktigt att de som gör inköp är uppdaterade kring befintliga avtal och vilka produkter som i första hand ska väljas. I Avtalskalendern som ligger på Intranätet finns aktuella avtal samlade.

Ansvarig: Enhetschef.

Tidsplan: Löpande.

Ökad kunskap om miljö- och hälsokrav i upphandlingar

Det är viktigt att de som genomför upphandlingar är uppdaterade kring aktuell lagstiftning och möjligheter att ställa krav på miljövänliga och hälsosamma produkter. Alla upprättade avtal ska läggas in i Avtalskalendern.

Ansvarig: Upphandlingsansvarig samt enhetschefer.

Tidsplan: Löpande.

Allmän miljöutbildning

Som en del i kommunens miljöledningsarbete genomgår all personal grundläggande miljöutbildning under 2014-2015. Utbildningen innehåller bland annat information om miljögifter och metaller. Beroende på personalomsättning och utveckling inom området bör utbildning upprepas cirka vartannat till vart tredje år.

Ansvarig: Kommunekolog.

Tidsplan: Löpande.

Generella råd vid inköp

Färg- och lim – välj om möjligt vattenbaserad färg utan konserveringsmedel.

Färgpennor och tuschpennor – undvik lösningsmedelsbaserade tuschpennor och s.k. luktpennor som innehåller doftämnen.

Modellera – undvik plastbaserade leror och välj istället sådana som är baserade på vax eller egengjord troldeg.

Plastleksaker – generellt är leksaker av hård plast bättre än mjuk plast. Köp sådant som är tillverkat inom EU. Var uppmärksam på märkning. Undvik plastprodukter av PVC, polypropen (PP) och polystyren.

Träleksaker – generellt är obehandlat och omålade träleksaker det säkraste valet. Köp sådant som är tillverkat inom EU.

Engångshandskar – välj om möjligt engångshandskar av nitril. Undvik vinylhandskar gjorda av PVC. Användning av engångsmaterial ska av miljöhänsyn minimeras.

Tvål och tvättmedel – välj produkter som har miljömärkning och är godkända av astma och allergiförbundet.

Tallrikar, bestick och matförvaring – undvik om möjligt plast, välj hellre porslin, glas, härdat glas eller metall.

Kort om kemikalier

Kemikalieinspektionens handlingsplan

Barn är en prioriterad grupp i Kemikalieinspektionens handlingsplan för en Giftfri vardag. Konkurrensverket och Upphandlingsmyndigheten har fått ett regeringsuppdrag om att hjälpa kommuner att upphandla en giftfri förskola. Upphandlingskriterier för leksaker och hobbymaterial, köks- och serveringsutrustning, möbler samt textil och läder är framtagna. Det kommer också att tas fram en inköpsguide riktad mot förskolepersonal samt en webbaserad utbildning för förskolepersonal och inköpare.

EU:s kemikalielagstiftning REACH

Inom REACH finns särskilda kriterier som anger om ett ämne ska klassas som farligt, t.ex. om det är cancerogent, mutagent eller reproduktionsstörande. Kemiska ämnen bedöms ett och ett och bedömningsprocessen för att begränsa farliga ämnen går långsamt. Ett problem med att ämnena bedöms ett och ett är att det ofta finns flera liknande ämnen. Om ett blir förbjudet är det fortfarande fritt fram att använda andra liknande ämnen.

Försiktighetsprincipen

Eftersom lagstiftningen är komplicerad och tar tid att förändra och det finns så många olika ämnen där tillräcklig kunskap fortfarande saknas bör alltid försiktighetsprincipen tillämpas. Det innebär att de bästa produkterna och det bästa alternativet ur miljö- och hälsosynpunkt alltid ska väljas.

Märkning av plast

Polyeteneterftalat

Är vanlig i i olika flaskor för drycker, flytande livsmedel och mikro- och ugsförpackningar samt i textilier som t.ex. polyester och fleece.

Nivåerna av ämnen som kan läcka från materialet är mycket låga och PET-plast anses därför ha en låg miljö- och hälsorisk.

Polyetylen med hög densitet

En hård plast som är vanlig i plastflaskor som t.ex. schampo, smörpaket, diskmedel mm. Plasten har inga kända miljörisker men bör inte hettas upp.

Polyvinylklorid

PVC används bl.a. som plastfilm till kött, frukt, grönsaker vid butiksinpackning samt till flaskor och behållare för fönsterputs, schampo mm. Ibland även i vattenflaskor och andra drycker. PVC är från början ett hårt material, men blir mjuk när mjukgörare, vanligen ftalater, tillsätts. PVC innehåller även klor som kan frisätta farliga gifter vid upphettning och importerade PVC-plaster kan också innehålla bly och kadmium. PVC-plast ska så långt det går undvikas.

Polyetylen med låg densitet

Samma som PE-HD 02 men i en mjuk variant. Finns främst i klämflaskor för livsmedel, bröd, fryst mat, shoppingväskor, plastpåsar, kläder, möbler och mattor. Har inga kända miljörisker men upphettning ska undvikas.

Polypropen

Polypropen tål höga temperaturer och finns därför i förpackningar som kan värmas i mikrovågsugn. Plasten finns i allt från sugrör till ketchupflaskor. Ämnet har låga miljö- och hälsorisker.

Polystyren

Polystyren finns främst i engångsserviser, yoghurtförpackningar och engångsburkar för sallader och liknande. Det förekommer också i leksaker, datorer och köksmaskiner. Polystyren tillverkas av etylbensen och det finns vissa uppgifter som tyder på att det kan läcka till livsmedel. Polystyren ska därför undvikas så långt det är möjligt.

Övriga plaster

En samlingskategori för diverse övriga plaster. Här finns både ofarlig bioplast och plast som innehåller farliga ämnen, som t.ex. polykarbonat, en hård genomskinlig plast som ofta hittas i flaskor och karaffer. Polykarbonat innehåller det hormonstörande ämnet Bisfenol A. Om det inte går att fastställa att det är en ofarlig plast ska plaster märkta med nr 7 undvikas så långt det går.

Bilaga 1, Checklista hälsosam förskola

Vi har rensat bort:	
Gammal elektronik såsom tangentbord, mobiltelefoner mm	
Plastleksaker som känns klibbiga eller hala och som innehåller PVC, polypropen PP och polystyren	
Plastleksaker som luktar	
Plastleksaker som är tillverkade utanför Europa	
Plasthandskar som innehåller ftalater	
Leklor som innehåller PVC eller andra plastmaterial	
Färgpennor och tuschpennor som är lösningsmedelbaserade och s.k. luktpennor som innehåller doftämnen	
Färg och lim – med konserveringsmedel, ej vattenbaserad	
Utklädningskläder med detaljer i metall	
Väskor, skärp, smycken med bly, nickel, ftalater och kadmium	
Gamla plastöverdrag	
Gamla mjuka plastleksaker	
Filtar av fleece	
Plasttallrikar, plastmuggar och plastbestick som innehåller bisfenol-A (BPA) eller ftalater	
Plasttillbringare och plastskålar för matförvaring som innehåller bisfenol-A (BPA) eller ftalater	
Gamla skumgummikuddar från 80–90-talet	
Nyare plastöverdrag som innehåller PVC och ftalater	
Soffor från 70-80-talet	
Gamla sovmadrasser	
Onödiga textilier och mattor	

